

2020/2021

VWG ARNHEM EO

Herman van Steenwijk

De aandachtige Vlerk- en Nieuwbrief-lezer had natuurlijk allang geconstateerd dat de notulen van de december-ledenbijeenkomst nog niet in gedrukte vorm zijn verschenen. Om deze mensen niet teleur te stellen en om aan een goede VWG-gewoonte geen afbreuk te doen, volgen hier, in beknopte vorm, deze notulen.

Aanwezig: 26 leden
Dik Mol opent de bijeenkomst.

Waarnemingenrondje

Het waarnemingenrondje wordt geopend door een nachtelijk avontuur van Jos de Bont die bij de Pleyroute een Kerkuil tegenkwam. November was goed voor de laatste leuke trekvogelwaarnemingen. Jan Schoppers zag een Europese Kanarie op de trektelepost. Rob Vogel kwam slapende Kramsvogels tegen bij Olburgen en kon ook een Notekraker op zijn PTT-formulier bijschrijven. Van deze soort zijn er dit najaar verscheidene gezien in ons werkgebied en kunnen we landelijk van een kleine invasie spreken. De exoten lieten het dit keer ook niet afweten, want Daan Meijer zag vier Casarca's in de Havikerwaard. De Roodkeelduiker die Niek Zwijnenburg al eerder had waargenomen, was nog steeds present. Het loont nog steeds om op zondag in de Arnhemse parken te gaan wandelen: in Rozendaal werden twee Grote Gele Kwikstaarten en een IJsvogel gezien.

Werkgroep Onderzoek en Opleiding

Henk Sierdsema geeft uitleg over een nieuw onderzoek. Omdat er heel weinig bekend is over welke vogels er 's winters rond de Veluwe zitten, zullen er akkervogeltellingen gehouden worden. Voor dit onderzoek is Henk de contactpersoon. Een uitgebreide uiteenzetting over dit onderzoek is inmiddels gepubliceerd. Dat er in de winter een hoop IJsvogels, Grote Gele Kwikstaarten en Waterspreeuwen in en rond de Arnhemse beken zitten, is bekend. Maar hoeveel het er zijn is een groot vraagteken. En wat te denken van Witgatjes en Bokjes? Voor de mensen die mee willen helpen deze vraag op te lossen, worden er bekendtellingen gehouden. Jan Schoppers is hiervoor de contactpersoon.

Rondvraag

Thom Renssen vraagt naar waarnemingen van baltsende raven. Omdat het aantal broedparen nog flink gaat toenemen is informatie hierover zeer welkom.

Lezing

Na de pauze trad Rob Vogel in de voetsporen van Darwin en deed verslag van zijn reis naar de Galapagos-archipel. Deze eilanden zijn beroemd om hun uitzonderlijke natuurschoon en grote aantallen soorten die alleen hier voorkomen (endemische soorten). Opvallend was dat veel soorten volstrekt niet schuw waren en zich ogenschijnlijk niets aantrokken van opdringerige vogelfotografen. Fraaie dichtbij-opnamen van onder andere Blauwvoet-genten waren hier een goed voorbeeld van.

Rob trotseerde hoge golven om ons vliegende Audubon's Pijlstormvogels te laten zien. Gelukkig was zijn camera stormvaster dan zijn maag en waren mooie scherpe dia's het resultaat.

Na het zien van vele mooie landschap- en vogeldia's was het goed om te horen dat deze eilandengroep zo goed beschermd wordt. Nu hard gaan sparen om al dit moois zelf te gaan zien!

excursie flevopolder

Op zaterdag 30 mei a.s. is er een excursie georganiseerd naar een van de beste vogelgebieden in Nederland, namelijk de Oostvaardersplassen. De excursie wordt geleid door Jos van der Leygraaf.

Om 8.00 uur wordt er vertrokken vanaf het station en het is de bedoeling om circa 16.30 uur weer terug te zijn alhier. Benzinekosten zullen in rekening worden gebracht (er wordt afgerekend met de chauffeurs). Waarschijnlijk bedragen deze onkosten rond de f 25,-.

In de Oostvaardersplassen is veel te zien. Zo zijn er drie observatiehutten en goede punten om vogels te zien liggen op de Knardijk en Oostvaardersdijk. De excursieleider neemt in ieder geval een telescoop mee, zodat eenieder alles goed kan waarnemen.

Vele soorten broeden in dit gebied. De leukste soorten zijn de soorten van moeras en riet. Onder anders zijn dit soorten als Bruine Kiekendief, Lepelaar, Grauwe Gans en misschien Grote Zilverreiger te verwachten. Uit de categorie kleine vogeltjes komen we mogelijk Baardmannetjes of Blauwborstjes tegen. Ook zullen al diverse rietvogels hun lied ten gehore brengen: Grote en Kleine Karekiet. De laatste jaren is ook de Buidelmees in dit gebied geen zeldzaamheid meer. Daarnaast zit het gebied altijd vol verrassingen, zeker in deze tijd.

Noteer alvast de volgende gegevens:

Datum: 30 mei 1992
Tijd: 8.00-16.30 uur
Excursiedoel: Oostvaardersplassen
Kosten: ca f 25,-
Opgave: Jos van der Leygraaf (085-251881)

Jos Pilzecker

Inleiding

Het twaalfde jaar fenologie startte met een uitgebreidere lijst: acht soorten waren toegevoegd. Helaas leverde dat geen opvallend groter aantal waarnemingen op. Slechts elf inzenders (variërend van 60 tot 4 waarnemingen per lijst) brachten samen 307 data in. Per soort werden gemiddeld 7,3 waarnemingen verricht. Alle toegevoegde soorten scoorden volgens verwachting laag, met uitzondering van het Witgatje dat er met zeven waarnemingen uitspringt. Bij de 'oude' soorten steekt de Tjiftjaf weer boven alles uit (18 data), gevolgd door de Gier- en Boerenzwaluw. Het Paapje was de gebruikelijke minimumlijer (slechts een waarneming), maar ook de Spotvogel deed het slecht. Voor veel soorten kon toch een redelijk beeld worden samengesteld. Maar liefst twaalf soorten hadden een duidelijk afwijkende mediane datum. Er is een duidelijk verband met het maffe weer in het voorjaar. Twee soorten kenden een recordvroeg waarneming: Boomvalk en Spotvogel.

Het weer

De eerste 20 dagen van februari kenden vooral oostelijke winden en waren koud tot zeer koud (-15 °C), met meerdere dagen sneeuw. Vooral de 15e viel er een flink pak, lokaal tot 20 cm. Dezelfde dag viel ook de dooi in en veranderde het verkeer in een ware chaos. Het eind van de maand was juist zacht met een soms stevige zuidwestelijke stroming.

Maart was extreem zacht (recordgemiddelde sinds 1706) en droog. De eerste drie weken heerste er vaak een sterke zuidelijke of zuidwestelijke stroming. De laatste week ging de wind naar noord en oost, maar in de hogere luchtlagen handhaafde zich een zuidstroming (met Saharastof!). De trekomstandigheden bleven dus gunstig.

April was warm (maar iets kouder dan maart!), zonnig en tamelijk droog. De eerste helft van de maand was warm tot zeer warm met drie dagen boven de 20 °C. Eerst overheersten vooral westelijke, later meer zuidelijke winden. De tweede helft van april werd veel kouder met vooral noordelijke stromingen. Op 20 en 21 april vroor het 's nachts flink, wat veel fruitbloesem vernielde.

Hierna volgde een van de koudste meimaanden van de eeuw, met zelfs meerdere dagen met nachtvorst. Vrijwel de gehele maand overheersten noordenwinden.

Grofweg kun je het voorjaar van 91 indelen in de volgende grote blokken:

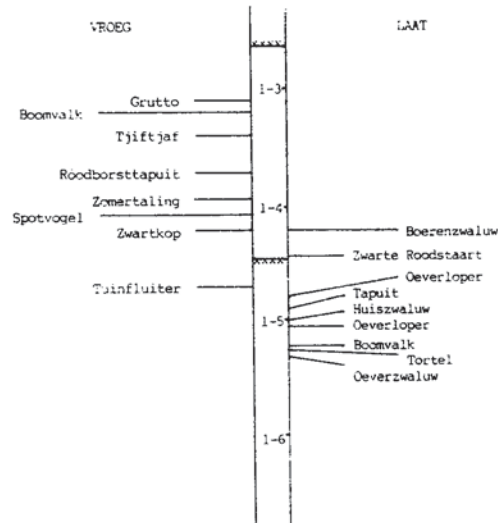
- winter tot 20 februari met ongunstige N- en O-stromingen
- tot 14 april zacht tot warm weer met Z-stromingen
- daarna weer zeer koud en tegenwinden

Het voorjaar in twee delen

Op grond van de weersbeschrijving en ons eigen gevoel is het onderhavige voorjaar in twee delen te onderscheiden: gunstig trekweer tot half april en daarna ronduit knudde. Volledig tegen de technische onderzoeksregels in, wil ik dat graag bevestigd zien en jawel, het lukt weer.

Om dit te visualiseren is in figuur 1 het volgende uitgezet: de data van de soorten waarvan de eerste waarnemingen 14 dagen vroeger of later is dan de gemiddeld eerste datum is uitgezet tegen de tijdbalk van het voorjaar (in het midden). Dit is ook gedaan voor de soorten waarvan de mediane datum een week vroeger of later was dan de mediaan.

Op deze manier kunnen een groot aantal soorten in de figuur worden geplaatst. Figuur 1 laat zien dat er sprake is van een clustervorming van vroege soorten in de goedweerperiode en van later soorten in de slechte helft van het seizoen.

Figuur 1. Verdeling vroege en late soorten over het voorjaar 91
(korte balk: mediaan, lange balk: 1e datum)

Telefoonwaarnemingen

Elk jaar zijn er wel een paar waarnemingen bij die leiden tot gedachten als hè! of hé! en dergelijke. Hierin zijn twee categoriën te onderscheiden:

- verschrijvingen
- uitzonderlijk vroege waarnemingen

De verschrijvingen van dit jaar (o.a. Wespandief 10 en 11-2: beide toch mei-waarnemingen) konden telefonisch worden opgelost. Een hele vroege Boomvalk zorgde voor een grote verrassing: 6 maart 1991 zag een van onze leden zo'n vogel vliegen. Dit was maar liefst vier weken (!) eerder dan de eerste in elf jaar! De Atlas van de Nederlandse Vogels meldt over vroege Boomvalken het volgende: waarnemingen in de periode december-februari hebben meestal betrekking op Smellekens, maar daarbij wordt aangetekend dat het dan meestal om een flits gaat. Telefonisch overleg leerde dat het in dit geval gaat om een waarneming van bijna 10 minuten. De waarnemster is behoorlijk zeker van de determinatie en op basis van vlieggedrag en koptekening (donker met duidelijke baardstreep) besluiten we dat er voldoende zekerheid is om de waarneming te handhaven. Hij kan dus worden begeschreven onder de noemer 'verspreide maartwaarnemingen' in de Atlas. Bij vroege data in andere jaren verliep de discussie vaak moeizamer. Vroege Wespandieven bijvoorbeeld blijven een nagel aan mijn doods-kist. Laat iedere waarnemer zelf kritisch blijven of worden...

Het competitie-element terug

Door het lage inzendingen en op verzoek van enkele deelnemers wordt het competitie-gevoel weer ingevoerd. De winnaars per soort worden weer bepaald.

De grootste aandrager van gegevens waren Fokko Erhart en Niek Zwijnenburg (beide met 60 data), op enige afstand gevolgd door Jos van der Leygraaf (44 data). Grotere aantallen gegevens komen vooral tot stand door het opvoeren van tweede waarnemingen! Beide koplopers scoren ook het hoogst bij de eerste waarnemingen. Van respectievelijk negen en acht soorten hadden ze de vroegste data. Veel noteren levert niet altijd het hoogste eerstelingenpercentage op. Zowel Fokko als Niek hebben op iedere vier waargenomen soorten er één als eerste (25%). Drie anderen schrijven blijkbaar vooral de krenten in de pap op, want ze behalen 33%: Jan Schoppers (3 uit 10), Jos Pilzecker (4 uit 12) en Greta van Hoorn (1 uit 3). Greta bewijst bovendien nog eens dat het ook zin heeft om alleen de stadssoorten (woon-werk-vogels ?) te noteren. Van de elf inzenders zijn er twee die helaas geen eerste waarnemingen konden boeken. Jan Smit geeft zelf al aan dat hij te weinig tijd, dus die zal niet gek opkijken. Sjoerd Boonstra krijgt een speciale vermelding. Tussen de 28 data, die in belangrijke mate de soortgemiddelden bepalen, zat helaas geen eerste...0%. Zonder uitschieters, maar niet minder gewaardeerd mocht ik ook de gegevens ontvangen van Mia Hamer, Norbert Kwint en Thom Rensen. Iedereen bedankt!

Soortbespreking (zie ook tabel 1)

Zomertaling: de mediane datum valt samen met de gemiddelde eerste datum van 80-89, een zeer vroege mediaan dus!

Wespendief: vroege eerste waarneming (3e van de 12 jaar)

Boomvalk: opvallend vroege eersteling, vier weken eerder dan de vroegste uit 11 jaar, 41 dagen vroeger dan de gemiddelde eerste datum. De mediaan is echter laat.

Scholekster: de vraag is waar de winterwaarnemingen overgaan in de trek. De gegevens liggen egaal verspreid over drie maanden, zonder enige concentratie.

Kleine Plevier: vorig jaar slechts een waarneming, nu weer sterk terug met zes data.

Grutto: een wat klein aantal gegevens, met een vroege mediaan (negen dagen eerder).

Zwarte Ruiter: nieuwe soort met maar twee data (laat of niet geteerd?)

Tureluur: weinig formulieren met toch redelijk wat waarnemingen.

Groenpootruiter: net als de Zwarte Ruiter een nieuweling. De aankomst lijkt normaal.

Witgatje: hoog scorende nieuwe soort (zeven data) met een fraaie vroege aankomst (2x 16 maart).

Overvloper: zowel op eerste datum als de mediaan zijn laat. Wel was er een winterwaarneming op 7 januari 1991.

Visdief: een behoorlijk aantal waarnemingen zonder uitschieters.

Tortelduif: zoals gewoonlijk weinig gegevens met een late eerste.

Gierzwaluw: normale massale aankomst.

Boerenzwaluw: in tegenstelling tot andere jaren een late, vrij massale aankomst (slechts 6 dagen tussen eerste en mediane datum, normaal is dit 18 dagen).

Huiszwaluw: een late mediane datum.

Oeverzwaluw: bij een (normaal) vrij klein aantal data een uitzonderlijk late mediaan (18 dagen later dan gemiddeld, terwijl afwijkingen van meer dan een week al opvallen).

Tapuit: redelijk aantal data, met een vrij late mediaan.

Roodborsttapuit: vroege mediaan.

Paapje: slechts een waarneming en ook nog heel laat!

Gekraagde Roodstaart: wel wat weinig waarnemingen.

Zwarte Roodstaart: weinig data, late mediaan.

Nachtegaal: na een aantal 'rijke' jaren, nu een zeer mager aantal data (1/3 van vorig jaar bijvoorbeeld).

Sprinkhaanrietzanger: een nieuwe soort met twee waarnemingen.

Rietzanger: opnieuw opgenomen soort (na 81-83). Dit jaar iets later dan begin jaren tachtig.

Bosrietzanger: een late eerste datum bij normale mediaan (afstand slechts zes dagen, tegen 25 dagen gemiddeld).

Grote Karekiet: nieuwe soort met vier waarnemingen.

Spotvogel: een van de slechts twee waarnemingen was ruim twee weken eerder dan de vroegste uit de elf vorige seizoenen.

Zwartkop: vroege mediaan en de eerste waarneming was de derde uit de recente geschiedenis.

Tuinfluitier: ook bij deze soort een vroege mediane datum.

Braamsluiper: zeer weinig data en een gemiddelde aankomst.

Fitis: vroege eerste datum, tweede uit twaalf seizoenen.

Tjiftjaf: flink vroege mediane datum (twaalf dagen eerder dan gemiddeld).

Wielewaal: weer opgenomen in de rij (ook in 81-83) en weer valt de eerste datum binnen een tijdvak van vijf dagen!

Tabel 1. Fenologie 1991 (1e=eerste datum, gem.= gemiddelde eerste datum, med.=mediane aankomstdatum, dat is de datum waarop de helft van de waarnemingen wordt bereikt)

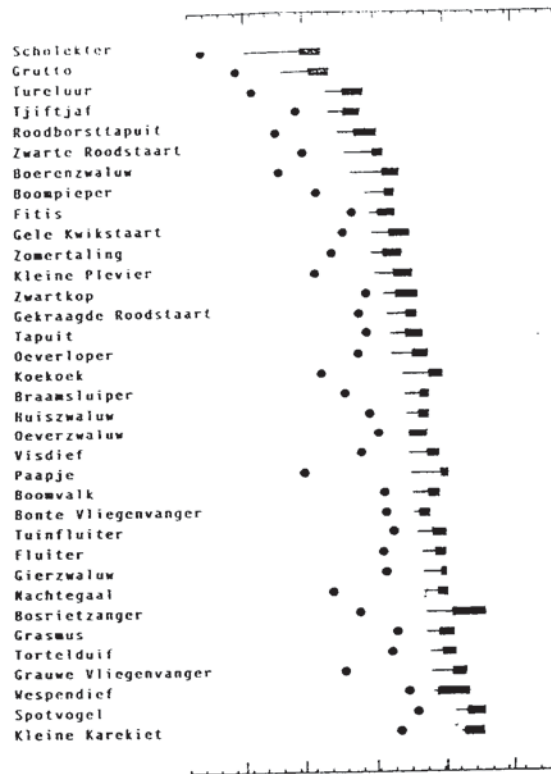
	80-90			1991		N
	1e	gem.	med.	1e	med.	
Zomertaling	12-3	29-3	11-4	21-3	29-3	8
Wespendief	31-3	27-4	8-5	14-4	10-5	5
Boomvalk	3-4	16-4	26-4	6-3	7-5	8
Scholekster	10-1	1-2	9-3	1-1	10-2	10
Kleine Plevier	5-3	1-4	15-4	20-3	10-4	6
Grutto	27-1	19-2	12-3	24-2	3-3	10
Zwarte Ruiter	begin maart			24-4		2
Tureluur	3-3	11-3	26-3	15-3	20-3	10
Groenpootruiter	half april			20-4		3
Witgatje	half maart			16-3	10-4	7
Oeverloper	23-3	7-4	23-4	24-4	2-5	6
Visdief	24-3	14-4	28-4	23-4	28-4	7
Tortelduif	6-4	23-4	4-5	8-5		4
Koekoek	7-3	11-4	28-4	18-4	28-4	12
Gierzwaluw	3-4	20-4	30-4	23-4	27-4	14
Boomleeuwerik	begin februari			24-1		1
Boerenzwaluw	6-2	23-3	10-4	6-4	12-4	12
Huiszwaluw	28-3	13-4	23-4	13-4	1-5	9
Oeverzwaluw	1-4	14-4	22-4	21-4	10-5	5
Boompieper	6-3	26-3	8-4	7-4	14-4	5
Gele Kwikstaart	17-3	29-3	16-4	6-4	14-4	7
Tapuit	26-3	6-4	20-4	13-4	27-4	8
Roodborsttapuit	14-2	17-3	1-4	13-3	22-3	6
Paapje	1-3	15-4	2-5	11-5		1
Gekraagde Roodstaart	24-3	6-4	18-4	29-3	19-4	6
Zwarte Roodstaart	28-2	22-3	4-4	13-3	13-4	9
Nachttegaal	12-3	20-4	1-5	22-4		3
Sprinkhaanrietzanger	half april			9-4		2
Rietzanger	20-4			27-4		2
Bosrietzanger	23-3	21-4	16-5	6-5	12-5	7
Kleine Karekiet	10-4	6-5	15-5	27-4	9-5	8
Grote Karekiet	eind april			9-5		4
Spotvogel	19-4	4-5	16-5	4-4		2
Zwartekop	19-3	4-4	17-4	24-3	8-4	13
Tuinfluiters	6-4	17-4	30-4	12-4	21-4	8
Grasmus	8-4	21-4	2-5	27-4	3-5	5
Braamsluiper	19-3	12-4	23-4	12-4	25-4	6
Fitis	14-3	28-3	10-4	16-3	5-4	15
Tjiftjaf	23-2	12-3	24-3	10-3	12-3	18
Fluiter	3-4	20-4	30-4	24-4		3
Grauwe Vliegenvanger	17-3	24-4	7-5	22-4		4
Bonte Vliegenvanger	4-4	16-4	23-4	12-4	26-4	6
Wielewaal	4-5	6-5	11-5	9-5		2

Tot slot

Uit het twaalfde jaar kwamen weer de nodige leuke dingen naar voren, ondanks het wat lage aantal gegevens. Ook werd bewezen dat het inzenden van zowel een klein als groot aantal waarnemingen belangrijk is. Desalniettemin moet de grote massa 'gemiddelde' waarnemingen het beeld vormen. Noteer dus zoveel mogelijk en niet alleen de uitschieters!

En vooral: stuur ze daarna ook in.....

Om enige houvast te geven volgen hieronder de aankomstperiodes en dergelijke in een grafisch overzicht (80-89) (figuur 2). De lengte van de lijn en de balk zijn een maat voor de snelheid waarmee de soort arriveert. Hoe korter de periode is, des te massaler spoelt de soort over ons heen (zie Gierzwaluw). Let ook op hoe groot het gat kan zijn tussen de vroegste waarnemingen en de gemiddeld eerste datum.

Figuur 2. Overzicht aankomsten (volgorde op gemiddeld eerste datum) (.=vroegste 1e datum, lijn=gem. 1e datum tot 25%, blok=25-50%)

excursie middachten

Op zaterdag 28 maart a.s. organiseert de Vogelwerkgroep Arnhem een vogelexcursie op het Landgoed Middachten en de Havikerwaard nabij De Steeg.

Verzamelpplaats is de parkeerplaats nabij het kasteel Middachten aan de Smidsallee te De Steeg. Aanvang excursie 14.00 uur. Het geheel duurt ca 2 uur.

Het Landgoed Middachten ligt op de overgang van de voedselarme Veluwe via de lagere lössgronden naar de uiterwaarden van de IJssel. In de bossen groeien elzen en essen op een dikke laag bosveen, welke weer op klei ligt en waar kleine kalkrijke waterstroompjes doorheen lopen.

Mede door de afwisselende bodemomstandigheden behoeft het daarom geen verbazing te wekken dat de natuur op Middachten rijkelijk bedeeld is. Eind maart valt dit zeker op daar de uitbundige bloei van allerlei voorjaarsplanten zoals bosanemoon, speenkruid, helmbloem, aronskelk en gele dovenetel. Zelfs soorten die we verder niet veel meer aantreffen, zoals het knikkend nagelkruid (bloeit echter later). Dit plantje wordt zelfs het 'wonder van Middachten' genoemd.

Zowel Middachten als de Havikerwaard zijn verder rijk aan vogels. In de omgeving van het kasteel en de Franse tuin staan veel eiken. Hier zullen we zeker de Boomkruiper en -klever en de Grote Bonte Specht ontmoeten. De Kleine Bonte Specht behoort ook zeker tot de mogelijkheden. Nabij de vijvers van het kasteel zien we Waterhoentjes, Reigers en met geluk de IJsvogel.

In het Kooibos (Havikerwaard) en het Faisantenbos (enkele jaren geleden nog door de Vogelwerkgroep integraal geïnventariseerd) zullen de vele zangvogels al snel opvallen, zoals mezen, Winterkoning, Roodborst, Heggemus, Tjiftjaf en misschien horen we de Fitis ook al. Op de terugweg door de Havikerwaard zullen de weidevogels van zich laten horen (Kievit, Grutto, Scholekster). Dus wie wil genieten van het vele schoons en het voorjaar op Middachten, kom gerust.

Plaats: Parkeerterrein Middachten,
Smidsallee De Steeg
Datum: 28 maart a.s.
Tijd: 14.00 uur
Excursieleider: Frans Duermeijer
Duur: ca 2 uur
Doel: Middachten en Havikerwaard

Dik Mol, Jan Schoppers en Rob Lensink

Inleiding

In 1991 werd de laatste hand gelegd aan de, om een gewichtig woord te gebruiken, herstructurering van de VWG. Twee werkgroepen startten dit jaar, terwijl twee andere al vol op stoom lagen. Met deze vier werkgroepen werd bereikt dat een aantal zaken beter aangepakt konden worden, dat er meer leden bij die activiteiten betrokken werden en dat de daarbij behorende werklast meer verdeeld kon worden. Daarmee is een gedegen basis gelegd waarmee de VWG met vertrouwen de jaren negentig in kan gaan.

Ledental

Het aantal leden steeg ook dit jaar weer verder. De secretaris noteerde dertien aan- en vier afmeldingen. Daardoor telde de VWG aan het eind van het jaar 135 leden. Een ontwikkeling mag daarbij niet onvermeld blijven; in de loop der jaren stijgt het aantal leden dat buiten het werkgebied woont. Meestal betreft het hier leden die verhuizen en hierna niet meer actief zijn binnen de vereniging maar nog wel lid blijven. De continue stijging van het aantal leden is dus heel betrekkelijk; het aantal actieve leden stijgt maar nauwelijks.

Ledenbijeenkomsten

Zoals de laatste jaren gebruikelijk werden er in 1991 zes ledenbijeenkomsten georganiseerd en een Algemene Ledenvergadering (ALV). Drie avonden werden opgeluisterd door sprekers van 'buiten'. Hans van Berkel sprak over de ontwikkelingen in het Bargerveen, Albert Beintema nam ons in het voetspoor van Shackleton mee naar de Zuidpool en Leo van de Bergh boeide ons een avond met ganzen. Dat al het goede niet van buiten hoeft te komen werd op twee andere bijeenkomsten bewezen. Op de traditionele (dat mogen we nu wel zeggen) november-bijeenkomst lieten Henk Sierdsema, Herman van Steenijk, Jos van de Leygraaf, Fokko Erhart, Jan Elfrink en Dik Mol een beperkt aantal dia's zien van veelal mooie plekjes en belevenissen. De laatste ledenbijeenkomst van het jaar stond geheel in het kader van de Galapagos eilanden. Rob Vogel liet ons van die fraaie archipel genieten.

Onderzoek

De winter van 1990/91 leek een milde te worden maar in februari werd het toch nog een paar weken lekker koud. Het begin van het voorjaar was aangenaam, maart was de warmste maart-maand sinds 1706. Medio april sloeg het weer jammer genoeg om; het werd guur en te koud voor de tijd van het jaar. Dit slechte weer, dat tot juli aanhield, heeft z'n weerslag gehad op de broedvogelresultaten. Juli en augustus brachten ons toch nog het lang verwachte mooie weer dat aanhield tot eind september. Over het algemeen is er weinig neerslag gevallen in het voorjaar en de zomer. In

oktober kwam een eind aan dit mooie weer. Er viel regelmatig een bui, het werd guurder en er was weinig vorst van betekenis tot het eind van het jaar.

In 1991 is ongeveer dezelfde inspanning geleverd wat betreft de broedvogelinventarisaties. Het accent kwam meer te liggen op het continueren van inventarisaties die al jaren achtereen plaatsvonden of in het verleden al eens onder de loep zijn genomen. Een aantal projecten worden gecoördineerd door de Samenwerkende Organisaties Vogelonderzoek Nederland (SOVON). Dit zijn BMP, BSP-b, BSP-nb en PTT. De trektellingen vinden plaats onder de paraplu van de Landelijke Werkgroep Vogeltrektellen (LWVT).

Broedvogel-monitoring project (BMP)

In een aantal proefvelden wordt al een aantal jaren naar broedvogels gekeken. Deze zijn Park Rozendaal (achste jaar, 39 ha), Meinerswijk (vierde, 249 ha), 't Gansey (vierde, 136 ha), Het Leusveld (derde, 62 ha), Hagenau (derde, 67 ha), Asselt-Noord & -Zuid (derde, 19 & 31 ha).

Enkele standvogels en deeltrekkers hebben gevoelige verliezen geleden door de venijnige februari-koude. Dit zijn Goudhaan, Winterkoning, Zanglijster en Roodborst.

In Park Rozendaal is ook mede door het gevoerde beheer (kap) bij veel soorten een afname te bespeuren. Daarnaast ontbraken in 1991 de IJsvogel en de Grote Gele Kwikstaart.

In Meinerswijk is bij veel soorten juist het tegengestelde aan de hand. De standvogels en deeltrekkers doen het goed in dit interessante gebied in beweging. De kritische weidevogels beleefden echter weer een slecht seizoen. Nieuwe plots waren er ook in 1991: Zilvense Heide (108 ha) en een stadspot Dieren-Zuid (21 ha). In de eerste deden vooral de Boomleeuwerik en de Roodborsttapuit het goed. Dichtheden in stedelijke milieus liggen meestal aanzienlijk hoger dan in het buitengebied. In het stadspot floten vooral de Merel en de Huismus het hoogste lied. Op de grens van ons werkgebied is nog ge-BMP-eet door de VWG Oost-Veluwe in het gebied Overmarsch (bij Zutphen).

Bijzondere soorten project broedvogels (BSP-b)

Binnen het werkgebied werden de kolonievogels volledig geteld. Het aantal Aalscholvers bij Pannerden bleef stabiel ten opzichte van 1990. De Blauwe Reiger heeft duidelijk te lijden gehad van de februari-kou en nam dus af in aantal. De grootste kolonie, die in Sonsbeek, nam af van 119 naar 93 nesten. Verheugend was de toename bij Dieren van 9 naar 14 nesten. Na de stabilisatie in aantal in 1990 gaf 1991 bij de Roek een afname te zien in het aantal getelde nesten. Binnen ons werkgebied zijn de Rijnstrangen de enige plek waar Zwarte Sterns broeden. Er zijn 50 vlotjes uitgelegd die allemaal werden bezet door deze soort. Een andere

sternachtige, de Visdief, gaf ook een toename te zien. In de Meinerswijk nam de stand spectaculair toe van 2 naar 14 paar. Het aantal Oeverzwaluwen neemt nog steeds af. In de Rijnstrangen zijn zo'n 170 pijpen geteld (320 pijpen in 1990) verspreid over veel kolonies.

Op de Zuidoost-Veluwe werd ruim 16.000 ha vrijwel volledig op zeldzame en schaarse soorten geïnventariseerd. In tegenstelling tot 1990 straalde de Fluitter op veel plekken door afwezigheid. De Boomleeuwerik, Torenvalk, Roodborsttapuit en de Raaf ging het echter voor de wind. Van de Kruisbek waren zoals te verwachten na de invasie veel territoria. Tot broeden kwam het echter maar weinig. Als nieuwe broedvogel kon de Grote Kruisbek, zo'n 20 paar, worden genoteerd.

In het rivierengebied zijn de Lobberdense Waard en de Rijnstrangen (5000 ha) weer bekeken op de minder talrijke soorten. Alle eendensoorten, uitgezonderd de Krakeend, vertoonden een achteruitgang. Ook de Roerdomp is minder talrijk dan in 1989. De Buidelmees nam in de Rijnstrangen spectaculair toe (van 5 naar 18 paren) en in de Lobberdense Waard kon deze als nieuwe soort worden genoteerd. Leuk waren de territoria van Blauwborst, Kramsvogel en Snor en drie waarnemingen van het Porseleinhoen.

Tellingen van overtrekkende vogels

Op de telposten bij Arnhem (Ons Genoegen) en Dieren wordt sinds respectievelijk 1981 en 1984 zichtbare landtrek geteld volgens de methodieken van de Landelijke Werkgroep Vogeltrektellen (LWVT). Aan de simultaantellingen in het voorjaar werd niet deelgenomen. Op beide telposten werden de simultaantellingen in het najaar vrijwel volledig uitgeteld. Alleen de laatste telling op 21 november werd in Dieren niet geteld. Bij Arnhem werd vanaf 1 augustus vrijwel iedere ochtend 2,5 uur geteld. Op 30 november kon het seizoen worden afgesloten met 96 tellingen en 45.660 vogels verdeeld over 87 soorten. Bijna onopgemerkt werd dit najaar voor de duizende keer (!!!) een ochtendtelling uitgevoerd door een van de (nog steeds heren) trektellers. Wat betreft het aantal vogels was het een mager najaar en het aantal soorten een gemiddeld najaar. We beleefden weer een invasie van de Vlaamse Gaai wat sinds 1983 niet meer voorgekomen is. Andere soorten die het goed deden waren Huiszwaluw, Boompieper, Zanglijster, Koperwiek en Ortolaan. Voor veel soorten was het echter een mager najaar. De krenten uit de pap bestonden uit Visarend, Roodkeelpieper, Notekraker en Europese Kanarie.

Rivierentellingen en andere watervogeltellingen

De westzijde van de IJssel werd maandelijks in de periode september-april op de zaterdag rond de 15e volledig op watervogels geteld. Inmiddels is men al bezig met het veertiende telseizoen, een schitterende reeks van telgegevens. Daarnaast werd regelmatig naar het aantal ganzen en steltlopers gekeken in de kleigaten bij Olburgen. In de winter van 1991/92 is ook een nieuwe telling gestart, de beeklopen- en vijvertelling genaamd. Alle watervogels worden dan geteld op een aantal beken, wateringen en vijvers. Doel van deze telling is om wat meer te weten te komen over de winterpopulatie van soorten als Dodaars,

Waterhoen, IJsvogel en Grote Gele Kwikstaart. Deze winter geldt als proefseizoen om de strategie voor de volgende winters te bepalen.

Akkervogeltellingen

Een andere telling die in de winter van 1991/92 is gestart is de akkervogeltelling. De bedoeling van dit project is om inzicht te krijgen in de wintervogelbevolking van de akkers en graslanden op en langs de randen van de Veluwe. Leeuwerikken, piepers en gorzen kunnen onder andere worden verwacht bij deze interessante telling.

Roofvogeltellingen

In de maanden december, januari en februari worden een tweetal gebieden geteld op roofvogels. Deze twee gebieden zijn De Havikerwaard en Het Duivensche Broek. Gebleken is uit voorgaande winters, toen meerdere gebieden geteld werden, dat deze twee een goed beeld geven van de winterpopulatie binnen ons werkgebied van de roofvogels. Tijdens de rivierentellingen worden ook nog twee gebieden op deze interessante groep geteld.

Punt-Transect-Tellingen (PTT)

Sinds 1978/79 loopt het PTT-project en binnen ons werkgebied wordt daar goed in geparticipeerd. Met dit project wordt de stand van de hier verblijvende wintervogels gevolgd. Rond Arnhem worden 17 routes regelmatig geteld. Deze routes liggen: op de Veluwe (9), ten noorden van Dieren (3), in de Rijnstrangen (2), in Arnhem (1), Langs de IJssel bij Westervoort (1) en in Beekhuizen (1).

Waarnemingenarchief en BSP-niet-broedvogels

In 1991 zijn alle waarnemingen die ooit op waarnemingenkaartjes zijn ingeleverd, ingevoerd in de computer. De groep leden die regelmatig waarnemingen insturen is nog steeds erg klein. Daarnaast blijkt dat veel leden nog niet goed bekend zijn met het SOVON-project BSP-nb dat in 1989 is gestart. Van 56 vogelsoorten worden landelijk alle waarnemingen ingezameld. Deze 56 soorten behoren ook tot de lijst van soorten waarvan de waarnemingen door de VWG Arnhem worden verzameld. Gebieden waar niet veel waarnemingen van binnenkomen zijn de Liemers, ten noorden van Dieren en het gebied ten westen van Elden.

Fenologie

In 1991 werden voor de twaalfde maal alle eerste en tweede waarnemingen van zomergasten genoteerd. De inzameling van de formulieren liep via Jos Pilzecker. De resultaten worden in deze Vlerk gepubliceerd. De deelname was dit jaar wat minder, toch werden enkele nieuwe records gevestigd.

Sinds de herintroductie van de Raaf op de Veluwe wordt het reilen en zeilen van deze soort gevolgd door Thom Renssen. Daarnaast worden in de winter de heidevelden afgestruind door diverse personen op zoek naar klappeksters.

Avifauna

Al enkele jaren geleden werden de eerste concrete stappen genomen om al het materiaal van de VWG Arnhem te bewerken tot een kloek boek met de titel 'Vogels in het Hart van Gelderland'. De eerste jaren is de enorme berg gegevens met behulp van veel geduld en een aantal PC's omgetoverd tot een hoeveelheid handzame tabellen, kaarten en rapporten. In de Vlerk werd af en toe een tipje van de sluier opgetild. In 1991 zagen de eerste resultaten het daglicht en verscheen in rapportvorm een overzicht van de broedvogels in het Hart van Gelderland; wie het nog niet in zijn bezit heeft neme contact op met Rob Lensink. Dit jaar is flink doorgewerkt. Het rapport met de resultaten van de rivierentellingen langs Rijn en IJssel (1978-89) kwam gereed. Het ligt nu bij de drukker. Hetzelfde geldt voor het rapport met de gegevens van de roofvogeltellingen (1979-90) in de winter. Daarnaast kwam een eerste concept gereed met de resultaten van de trektellingen (1981-90). Het waarnemingenarchief van de VWG is inmiddels geheel geautomatiseerd en een uitdraai ten behoeve van de avifauna kwam gereed.

Uit het voorgaande kan geconcludeerd worden dat alle bouwstenen die noodzakelijk zijn om het boek samen te kunnen stellen nu op tafel liggen. In de loop van 1991 zijn dan ook besprekingen gestart met een aantal potentiële uitgevers. Dit heeft er toe geleid dat er rond de jaarwisseling met de Stichting Uitgeverij KNNV een overeenkomst is bereikt.

In de loop van 1991 zijn een aantal losse eindjes in de financiëring van de arbeid afgewerkt. Er is nu ruim een ton beschikbaar. In de loop van najaar 1992 zullen de deelrapporten zijn afgerond. Het boek zelve zal dan vermoedelijk in voorjaar 1993 verschijnen.

Vlerk

Jaargang 1991 telde, evenals voorgaande jaren, vier nummers. Samen waren die goed voor 108 pagina's. Ook dit jaar werden al die pagina's weer geheel gevuld door bijdragen van eigen leden. Naast bijdragen die ook voorgaande jaren te vinden waren, kon de lezer er nu regelmatig excursieverslagen in aantreffen en mededelingen en oproepen van de werkgroepen. Mede door het toenemende aantal leden is de oplage inmiddels gestegen naar 190 exemplaren. De verzending met de Stadspost was geen succes. Er waren verschillende leden die geen Vlerk ontvingen. Daarom werd snel overgeschakeld op verspreiding met de PTT. Iets duurder maar ook betrouwbaarder. Aan het eind van het jaar werd een aanvang gemaakt met het zoeken naar mogelijkheden van het plaatsen van advertenties in ons blad.

Pers & Publiciteit

De VWG speelde zich dit jaar wat minder in de kijker dan het voorgaande jaar. De aandacht van de pers beperkte zich tot twee publikaties. In de Gelderlander verscheen een interview met Dik Mol dat over de VWG en haar activiteiten handelde,

waarbij een accent werd gelegd op onze inspanningen op het gebied van de ruimtelijke ordening. Een journalist van de Arnhemse Courant liet zich inwijden in het trektellen en schreef daar een omvangrijk en enthousiast artikel over.

Ruimtelijke ordening

Het jaar begon met twee successen. Gedeputeerde Staten van Gelderland onthielden goedkeuring aan de partiële bestemmingsplanwijziging (2e versie) voor het Noordelijk deel van de Meinerswijk. De VWG had daarop aangedrongen omdat in dat plan een jachthaven gepland was die heel dicht tegen het Zuidelijke deel, waar juist natuurontwikkeling plaats moet gaan vinden, aanlag. Een eerst versie was al gesneuveld bij de Raad van State. We wachten met spanning een derde variant af, want er zijn wel degelijk aanvaardbare opties.

Het tweede positieve punt was dat de gemeente Rheden, mede na ons advies, een verzoek om met modelvliegtuigen te mogen vliegen in de Beimerwaard afwees.

De VWG heeft bij inspanningen van Rob Lensink en Dik Mol sterk gelobbied bij de gemeenteraad van de gemeente Westervoort om een bestemmingsplanwijziging tegen te houden die de aanleg van een golfbaan mogelijk zou moeten maken. Helaas besloot de gemeenteraad niet afwijzend. Zij heeft haar beslissing nu afhankelijk gemaakt van de uitslag van een MER die in 1992 plaats moet gaan vinden. Wij zullen het in de gaten houden. Er zijn vergevorderde plannen om een deel van de Lobberdense Waard te gaan ontzanden. De VWG heeft getracht een voet tussen de deur te krijgen en mee te praten. Dat mocht niet lukken. De gemeente stelde de stukken niet openbaar. De VWG heeft een brief geschreven waarin het haar verontrusting uitspreekt over een mogelijke aantasting van het gebied en heeft verlangd zo spoedig als mogelijk is bij de zaak betrokken te worden. Thom Renssen en Rob Vogel namen zitting in een werkgroep onder leiding van bureau STEC waarin gezocht werd naar mogelijkheden om de Rijnstrangen op een natuurvriendelijke wijze wat meer toegankelijk te maken. Het zou kunnen resulteren in de plaatsing van een drietal vogelobservatiehutten.

Dit jaar is de werkgroep RO&P (Ruimtelijke Ordening en Planning) opgericht. In deze werkgroep zijn negen mensen actief. Het werkgebied is in vier delen gesplitst. In elk deel worden de ontwikkelingen op planologisch gebied door twee leden nauwlettend in de gaten gehouden. Herman van Steenwijk coördineert het geheel. Door een veranderende houding van gemeentes is het overigens heel goed mogelijk dat deze werkgroep minder werk gaat krijgen dan aanvankelijk verwacht werd. Steeds meer gemeentes gaan er namelijk toe over verenigingen als de onze in een eerder stadium bij hun plannen te betrekken. Zo werd de VWG betrokken bij plannen van de Gemeente Rheden voor wijziging van opleveringsvoorwaarden van een ontzandingsplas.

Maar belangrijker dan dit soort incidentele zaken is het feit dat steeds meer gemeentes overgaan tot het instellen van adviesraden op het gebied van natuur en milieu. Inmiddels hebben vertegenwoordigers van de VWG zitting in twee van die raden; Herman van Steenwijk in Arnhem en Jos Pilzecker in Brummen. De gemeente Rheden wil een dergelijke adviesraad gaan instellen en heeft ons op voorhand al uitgenodigd.

Excursies

Er werden in 1991 vier excursies georganiseerd. Onder leiding van Thom Renssen, Peter Waanders, Fokko Erhart en Louis de Breet werden respectievelijk de Bijland, de Centrale Veluwe, het Klungelbos (de traditionele Nachtzwaluw-excursie) en het Duivense Broek bezocht. Een excursie moest door een misverstand worden afgelast. Deze excursies werden allen georganiseerd door de excursiewerkgroep onder bezielende leiding van Fokko Erhart. De aanpak van de groep hield onder andere het vaststellen van een vaste excursiedag in. Ook stelden zij reeds het programma voor 1992 vast.

Kunstmatige Nestgelegenheid

Voor deze groep was het voorjaar van 1991 het moment van de eerste resultaten. Die vielen wat tegen in de zin dat er nog niet zo veel kasten bezet werden. Ook de vlotjes, uitgelegd voor Zwarte Sterns, bleven onbezet. Maar er werd veel ervaring opgedaan en enthousiasme opgewekt. Toen ook de groep in het najaar enkele nieuwe leden kreeg besloot men de activiteiten in 1992 voort te zetten. De groep telt nu zo'n 15 leden. Vanaf oktober 1991 is Otto Holterman het aanspreekpunt voor deze groep.

Opleiding en Onderzoek

In navolging van het advies dat 'de commissie van wijze mannen' het voorgaande jaar had uitgebracht werden twee leden verzocht een onderzoekprogramma voor de korte en lange termijn op te stellen, daarbij rekening houdende met het betrekken van nieuwe leden. Henk Sierdsema en Rob Vogel namen deze taak met Jan Schoppers, namens het bestuur, op zich. De groep presenteerde aan het eind van het jaar haar eerste plannen (niet-broedvogelonderzoek).

Overig

Het bestuur heeft zich veelvuldig gebogen over de verstrekking van ornithologische gegevens. Getracht is daarvoor een procedure te ontwikkelen alsmede een soort formule waarmee een in rekening te brengen bedrag aan de hand van een aantal parameters berekend kan worden. Vooruitlopend daarop werden twee verzoeken gehonoreerd. Rob Lensink vervaardigde een rapport over de vogels van het Spijkerkwartier. Rob Vogel verzorgde een rapportage voor DHV over de vogels van de Brummense uiterwaarden en Empese en Tondense heide. Een verzoek van VWG Wageningen tot herziening van de grens tussen de werkgebieden werd afgewezen.

Tijdens de ALV werden de plaatsen in het bestuur van Fokko Erhart en Rob Lensink overgenomen door Herman van Steenwijk en Jan Schoppers. Besloten werd dat Dik Mol, naast dat hij secretaris is, nog een jaar als waarnemend voorzitter zou fungeren. Tussentijds gaf Martin Bons aan het penningmeesterschap niet te kunnen combineren met zijn werk. Op de ledenbijeenkomst van december werd Cor de Vaan bij acclamatie gekozen tot de nieuwe penningmeester. Cor zal op 1 januari 1992 in functie treden.

Toekomst

Voor een groot deel zullen in '92 de in '91 ingezette activiteiten voortgezet worden. De werkgroepen doen dat ook en zullen tevens trachten hun basis te verstevigen. Enkele zaken zullen in 1992 extra aandacht vragen. Zo zal in het voorjaar van 1992 de werkgroep opleiding en onderzoek haar lange termijn plan presenteren. Zeker nu de avifauna, waarin de resultaten van meer dan 10 jaar onderzoek hun neerslag vinden, binnen afzienbare tijd zal verschijnen is het belangrijk dat er goed nagedacht wordt over het onderzoeksprogramma voor de jaren die gaan komen. Het verschijnen van de avifauna in het voorjaar van '93 brengt ook in '92 al werk met zich mee. Het bestuur wil de presentatie aangrijpen om de VWG, vogel- en natuurbescherming in de schijnwerpers te zetten. Gedacht wordt om bijvoorbeeld een symposium te organiseren. De voorbereidingen hiervoor zullen voor een groot deel al in 1992 plaats moeten vinden. Voorts wordt overwogen om in de winter '92-'93 een cursus 'Vogelkijken' te organiseren. Zo'n cursus zou zich primair moeten richten op de geïnteresseerde leek. Met de cursus zou de VWG mogelijk publiciteit, geld en nieuwe leden binnen kunnen halen.

veldwaarnemingen

Henk Sierdsema

Na de kleine invasie van Notenkrakers afgelopen najaar hebben we geen spectaculair hoge aantallen van een soort mogen vaststellen. De Notenkraker-'invasie' lijkt trouwens geheel voorbij te gaan aan ons waarnemingen-archief: d'r zijn er pas twee binnengekomen en ik weet zeker dat er meer gezien zijn...

Deze winter zijn er aardig wat Tjiftjaffen gezien. Met vijf waarnemingen (7 exx) mag dit gerust een topwinter genoemd worden. Begin februari is het record 'aantal Raven bij elkaar' weer gebroken: de heer RV uit D (u allen bekend) zag er maar liefst 50 op een voerplaats voor zwijnen. Er hangen nog steeds groepjes en paren Grote Kruisbekken rond op de Veluwe. Het ziet naar uit, dat er ook dit jaar weer verschillende paren zullen gaan broeden. Heel leuk is de waarneming van een groep van 22 Strandleeuwerikken op de Koningspley.

November

Roodkeelduiker	12-11	1	Bijland (Zwijnenburg)
Canadese Gans	9-11	88	Driedorpenp. (Zwijnenburg)
Canadese Gans	29-11	1	Meinerswijk (Schoppers)
Casarca	2-11	2	Doesburg (Smit)
Blauwe Kiekendief	22-11	1	WR-heide (Sierdsema)
Blauwe Kiekendief	24-11	1	Arnhemse heide (Erhart)
Smelleken	10-11	1	Pannerd. Waard (Zwijnenburg)
Smelleken	19-11	1	Groessen (Zwijnenburg)
Kraanvogel	20-11	200	Zevenaar
Scholekster	27-11	5	Bijland (Zwijnenburg)
Zilverplevier	12-11	1	Bijland (Zwijnenburg)
Bonte Strandloper	9-11	3	Pannerden (Zwijnenburg)
Bonte Strandloper	12-11	24	Oude waal (Zwijnenburg)
Bonte Strandloper	27-11	11	Bijland (Zwijnenburg)
Kerkuil	4-11	1	Pleyroute Malburgen (Bont)
Kerkuil	28-11	1	Zevenaar (Keultjes)
Waterpieper	totaal	4	waarnemingen 4 exemplaren
Grote Gele Kwik	totaal	3	waarnemingen 3 exemplaren
Pestvogel	20-11	1	Klarendal (Erhart)
Roodborsttapuit	4-11	1	Hoge erf (Erhart)
Baardmannetje	15-11	2	Bijland (Westra)
Klapekster	totaal	7	waarnemingen 7 exemplaren
Raaf	totaal	15	waarnemingen 27 exemplaren
Europese Kanarie	22-11	1	Warnborn (Schoppers)
Putter	totaal	6	waarnemingen 26 exemplaren
Grote Kruisbek	19-11	3	Loenermark (Keizer)

December

Wilde Zwaan	28-12	10	Bijland (Zwijnenburg)
Wilde Zwaan	28-12	5	Herwen (Zwijnenburg)
Brandgans	25-12	3	Loowaard (Erhart)
Brandgans	31-12	3	Angeren (Leygraaf)
Casarca	30-12	5	Havikerwaard (Schoppers)

Waterral	12-12	1	Bergse hoofd (Schoppers)
Scholekster	30-12	2	Havikerwaard (Schoppers)
Bonte Strandloper	10-12	8	Bijland (Zwijnenburg)
Bokje	14-12	1	Middachten (Kwint)
Houtsnip	27-12	1	Loenermark (Sierdsema)
Witgatje	14-12	2	Middachten (Kwint)
IJsvogel	27-12	1	Arnhem-Vondellaan (Erhart)
IJsvogel	30-12	2	Middachten (Schoppers)
Waterpieper	totaal	10	waarnemingen 17 exemplaren
Grote Gele Kwik	totaal	4	waarnemingen 4 exemplaren
Tjiftjaf	8-12	1	Staatshei (Erhart)
Tjiftjaf	20-12	1	Velp (Renssen)
Tjiftjaf	29-12	3	Berghoofdse Veer (Zwijnenburg)
Klapekster	totaal	7	waarnemingen 7 exemplaren
Raaf	totaal	9	waarnemingen 14 exemplaren
Putter	totaal	2	waarnemingen 16 exemplaren
Barmsijs	7-12	1	Rheden (Kwint)
Grote Kruisbek	27-12	3	Loenermark (Sierdsema)

Januari

Kuifduiker	21-1	2	Bijland (Zwijnenburg)
Ooievaar	21-1	1	Bijland (Zwijnenburg)
Wilde Zwaan	totaal	3	waarnemingen 20 exemplaren
Brandgans	20-1	14	Pannerdens K. (Zwijnenburg)
Bokje	27-1	1	Kandia (Zwijnenburg)
Houtsnip	9-1	1	Hoge heide (Zwijnenburg)
IJsvogel	14-1	1	Meinerswijk (Erhart)
IJsvogel	27-1	1	Kandia (Zwijnenburg)
Waterpieper	totaal	2	waarnemingen 2 exemplaren
Tjiftjaf	4-1	1	Dremp (Smit)
Tjiftjaf	11-1	1	Onzalige bos (Erhart/Kwint)
Klapekster	totaal	4	waarnemingen 4 exemplaren
Raaf	totaal	8	waarnemingen 32 exemplaren
Frater	6-1	22	Giesbeekse broek (Schoppers)
Frater	26-1	16	Hondsbroekse Pley (Schoppers)

Februari

Ooievaar	15-2	2	Rammelwaard (Schoppers et al)
Ooievaar	18-2	4	Rammelwaard (Sierdsema)
Canadese Gans	21-2	3	Beimerwaard (Schoppers)
Brandgans	5-2	1	Brummen (Sierdsema)
Brandgans	15-2	39	Rammelwaard (Schoppers et al)
Blauwe Kiekendief	14-2	1	Terletse heide (Sierdsema)
Slechtvalk	15-2	1	Nijenbeek (Schoppers et al)
Houtsnip	6-2	1	Imbosch (Erhart)
Houtsnip	14-2	1	Imbosch (Sierdsema)
Wulp	17-2	55	IJssel westervoort (Schoppers)
Strandleeuwerik	17-2	22	Koninspley (Schoppers)
Klapekster	totaal	5	waarnemingen 5 exemplaren
Bonte Kraai	15-2	1	Rammelwaard (Schoppers et al)
Raaf	totaal	5	waarnemingen 24 exemplaren
Barmsijs	6-2	1	Imbosch (Erhart)
Barmsijs	8-2	1	Rozendaalse bos (Erhart)
Grote Kruisbek	13-2	5	Zilvense Heide (Sierdsema)

excursieverslag duivense broek

Hans Quaden, Ton Rozie

Een verslag van een fiets-vogelexcursie naar het Duivense Broek.

Na een mistige nacht verzamelden zich op de ochtend van 30 november 1991 vijf deelnemers onder de reclamezuil van een amerikaans eethuis bij Westervoort. Tijdens het wachten op meer belangstelling dook een Torenavalk snel naar beneden om een - nee niet een Big Mac - maar een regenworm of zoiets te verschalken. Vlak voor onze kijkers zat het dier driftig te trekken aan iets dat daarop leek en verdween daarna richting Westervoort.

Het was aan te raden voorzichtig te fietsen want het had aan de grond gevroren en af en toe was de weg glad. Om snel van de snelweg weg te zijn, ging de tocht onder langs de verbrandingsoven, die weer behoorlijk stonk (wellicht ook van mijn vuilnis...?). Aan de achterkant van het terrein is een bosplantsoen aangeplant, waarin we direct al een Grote bonte specht (een mannetje) konden zien. Verder richting Lathumse Broek vrij veel Buizerds die, op paaltjes gezeten, hun kansen voor de dag aan het inschatten waren.

Op een hoek, bij de Wijde Wetering, de eerste verrassing. Een lekke band (het was voorzgd...), die met diverse plakmiddelen effectief werd bestreden. Aan de overkant van het kanaaltje ligt een ruig terreintje met heel veel kaardebollen. Toevallig werden die net bezocht door een troepje Putters (ongeveer 20 stuks). Ze daalden gezamenlijk neer op de grote bollen van de planten waar ze op zoek gingen naar de zaden.

Verder over de Kerkstraat, richting Zweekhorst, werd het landschap zoals het in de uitnodiging beschreven was: streng verkaveld, met hier en daar een sloot. Hier zagen we dan ook veel Kieviten, Spreeuwen en Zwarte kraaien met af en toe een Buizerd of een Torenavalk.

Terug naar het noorden ging de tocht naar de Lathumse Waard, een recreatiegebied. Hier zagen we op het water Aalscholvers, een eenzaam Dodaarsje en tussen de "Wilde eenden" nog wat Smienten. Over de dijk terug nog wat Patrijzen in een groepje bij elkaar. Dit was overigens de tweede club Patrijzen die we die ochtend zagen. Verder nogal was last van verkeer op de dijk.

Terug bij Westervoort gingen we uit elkaar. In klein verband keken we nog even bij de steenfabriek. Als om af te sluiten zagen we hier nog een V van 50 Kolganzen overvliegen. Een mooie afsluiting van een mooie tocht. Een herhaling waard, maar dan met iets meer belangstelling?

broedende raven in 1991

Thom Renssen

Het was weer een bijzonder gunstig jaar. Maar liefst 40 broedparen deden 89 jongen het leven zien. Ook het aantal niet-broedende paren steeg. Dit jaar, met totaal 20.

In onderstaande tabel zijn de bekende broedbiologische gegevens vermeld.

Jaar	broed- paar	pot. br.p	aantal uitgevlogen jongen per nest							gemidd
			0	1	2	3	4	5	6	
1976/89	108	41	36	8	21	29	6	7	1	2,0
1990	34	12	4	3	13	8	4	2	-	2,3
1991	40	20	6	3	13	12	6	-	-	2,2
1976/91	182	73	46	14	47	49	16	9	1	2,0

Evenals vorig jaar kwamen ook dit jaar geen paren buiten de Veluwe tot broeden. Wel werden er enkele vogels gezien in Sallend, Liemers, Betuwe, Zuid-Limburg en in de Noord-Hollandse duinen. Wel werd er in Duitsland, even over de grens, gebroed. Daar werden tien succesvolle paren geteld. De meeste paren broeden daar in een met de Veluwe vergelijkbare omgeving. Echter, er was ook een broedgeval in een populierenrij in het uiterwaardengebied van de Rijn! De dichtstbij gelegen nesten bevonden zich op een afstand van respectievelijk 28 en 40 kilometer van de Veluwe.

Op de Veluwe steeg de totale dichtheid tot 6,0 paar per 100 km². Komend jaar verwacht ik daarom de eerste paren buiten het huidige broedgebied.

Een nieuw fenomeen dit jaar was het broeden in een douglas (3 paren). Tot op heden werden alleen nesten in grove dennen gevonden.

In het begin van 1991 werden regelmatig tellingen bij een slaappleats op de Veluwe gehouden. Van januari tot maart werd de roest door een variabel aantal raven benut (17 tot maximaal 38 exemplaren).

Ik dank wederom allen die mij waarnemingen van Raven doorgaven. Ook in 1992 zijn jullie berichten zeer welkom!

excursieverslag bijland

Niek Zwijnenburg

Verslag van een excursie naar de Bijland.

Dat uitstel ook zo z'n voordelen kan hebben, werd ervaren door de zeven geluksvogel(aar)s die op zaterdag 8 februari j.l. deelnamen aan de excursie naar de Bijland en omgeving. Eigenlijk was 25 januari als datum geprikt, maar de zeer dichte mist, in combinatie met het grotendeels dichtgevroren water deden de organisator beslissen het zaakje maar uit te stellen. Twee weken later echter, tijdens de 'herkansing' blijkt het prima weer te zijn. Hoewel het 's morgens nog wat koud en nevelig was, maakte de zon er al snel een bijna lente-achtige dag van.

Onder de bezielende leiding van Thom Renssen gaan we vanaf Herwen dan ook (goed) gemutst op stap. Al heel snel komt de sfeer er in. Na 200 meter lopen een grote groep Smienten, circa 20 Grote Zaagbekken en een paartje Nonnetjes. En overal Aalscholver natuurlijk, zowel rustend als (groepsgewijs) vissend. Vele ervan zijn al prachtig "gekleurd". Iets verderop staan we in linie stil om te kijken naar en te discussiëren over een Waterpieper (later die morgen zien en horen we er nog meer).

De tocht gaat verder over de dijk tussen de Bijland en de Oude Waal, met afwisselend links en rechts leuke waarnemingen: groepjes Pijlstaarten (10-tallen), Tafel-, Slob- en Krakeenden (totaal negen eendensorten), een weiland vol Veldleeuweriken (met wat Graspiepers) en groepen overvliegende Kol- en Rietganzen. Niet alles is echter zonneshijn. Een sombere regel die hierbij geplaatst mag worden bestaat uit slachtoffers van het afgelopen jachtseizoen in de vorm van aangeschoten ganzen en een ronkend en stinkend pleziervaartuig dat watervogels doet opvliegen: Attentie Gelders Poortwachters!, hoezo zonering in plaats en tijd.

Lopend langs de (verlaten) camping komen we via de Baileybrug aan de zuidzijde van de Bijland. Indrukwekkende Grote Mantelmeeuwen zeilen voorbij en een groepje Patrijzen camoufleert zich als molshopen. Het weidse en wijdse uitzicht, met de zon in de rug, levert via de telescoop nu ook de eerste Brilduikers op. Een minder interessant stukje lopen wordt benut voor komische danwel filosofische gedachtenwisselingen.

Het laatste deel van de wandeling voert langs de 's Gravenwaardse dijk. Steeds meer Brilduikers worden gevonden. Op de slikranden foerageert een vroege Scholekster en er landen wat Kieviten vanuit het Zuiden. Het aantal Buizerd-waarnemingen stijgt sterk. Tenslotte worden tussen een aantal meeuwen nog vier Bonte Strandlopers ontdekt.

Na 3.5 uur zijn we terug bij het uitgangspunt waar het tweede deel van de excursie, een ritje langs enkel 'mooie plekjes' van start gaat. In de Geitenwaard zien we wederom vele eenden en ook zowel Kleine en Wilde als Knobbelzwanen. In de Lobberdensche Waard voegen we nog Nijlganzen en Grauwe en Canadese Ganzen aan de toch al grote lijst toe. Bij Pannerden gaan we dan ook zeer tevreden op huis aan. Thom bedankt, namens de Bijland-boys.

een middagje meinerswijk

Fokko Erhart

Een indicatie van de waarde van dit gebied voor vogels tijdens het winterhalfjaar.

Inleiding

Met 1992 op de kalender dwaalden mijn gedachten af naar de inventarisatie van het BMP-plot Meinerswijk voor 1992. De ervaring heeft geleerd dat de inrichting van het gebied aan veranderingen onderhevig is. Een goede gewoonte is dan ook om voor het inventarisatie-eizoen het hele gebied te doorkruisen. En zo geschiedde op vrijdag 17-1-1992.

Al hijgend en puffend op de Rijnbrug ving ik een eerste glimp van de Meinerswijk op. Ik bedacht me dat, alhoewel de broedvogels de afgelopen 4 jaar nauwkeurig geteld zijn, er weinig bekend is over de vogelbevolking in de winter. Ik besloot om ook te letten op de aanwezige vogels naast de oevers, greppels en dammetjes. Met als resultaat dat het gebied intergraal geteld is en alle vogelsoorten zijn opgeschreven.

Een totaal beeld

In het totaal zijn 57 soorten gezien, waaronder veel hele algemene. Van 11 vogelsoorten zijn de gevonden aantallen vermeldenswaardig bevonden: deze staan in tabel 1. Het betreffen hier met name watervogelsoorten. De belangrijkste concentraties watervogels zijn te vinden in de zuidoostelijkste plas tegen de winterdijk. De groep Kleine Zwanen verbleef op de weilanden in het centrale deel van de Meinerswijk. Van een ander kaliber is de waarneming van 600 Meerkoeten op het weiland even ten zuiden van de Meginhardweg ter hoogte van 'het gat van Bruil'.

Tabel 1. Aantallen van algemene soorten, in januari 1992 in de Meinerswijk

Soort	Aantal
Fuut	8
Blauwe Reiger	15
Knobbelzwaan	22
Bergeend	2
Smient	40
Wintertaling	12
Wilde Eend	50
Tafeleend	120
Kuifeend	250
Grote Zaagbek	3
Meerkoet	600
Holenduif	300

De krenten uit de pap

Een tweetal groepen schaarse soorten worden hier onderscheiden. Ten eerste de soorten die voorkomen op de Nederlandse Rode Lijst (Osieck, 1986). Ten tweede zijn het soorten die genomineerd zijn voor het waarnemingenarchief van de Vogelwerkgroep. In tabel 2 zijn deze soorten te vinden.

Tabel 2. Soorten van de Rode lijst en waarnemingenarchief

Dodaars	1
Aalscholver	33 ad./ 8 onv.
Kleine Zwaan	34 ad./13 onv.
Kolgans	20
Smient	42
Nonnetje	3
Brilduiker	2
Patrijs	6
Bokje	1
IJsvogel	1
Waterpieper	3

Het voorkomen van een soort op de Rode Lijst is een indicatie van de waarde van Meinerswijk voor wintervogels. Deze lijst bevat soorten waarvoor Nederland belangrijk. Het beoordelen van het belang voor wintervogels geschiedt aan de hand van een aantals-criteria. Bij het bepalen hiervan wordt uitgegaan van de 1% norm. Indien 1% van de NW-Europese populatie in één gebied aanwezig is, wordt er vanuit gegaan dat dit gebied belangrijk is voor het voortbestaan van deze soort (belangrijk waterrijk gebied voor vogels, wetland). Tijdens mijn bezoek zijn vier soorten, die als wintervogel op de Rode lijst staan, aangetroffen. Het betreft hier: Kleine Zwaan (120 ex.), Kolgans (2000), Smient (5000) en Nonnetje (200). Tussen haken staat het aantal waaraan voldaan moet worden (1%-norm).

In het waarnemingenarchief van de Vogelwerkgroep worden waarnemingen verzameld van soorten die weinig in de omgeving van Arnhem worden gezien. Welke soorten zeldzaam genoeg zijn om in het archief opgenomen te worden staat in (Sierdsema, Vogel en Leigraaf, 1987).

Een vijftal geziene soorten vallen onder deze categorie. Aalscholver* (33 ad. + 8 onv.), Patrijs* (6), Bokje (1), IJsvogel* (1) en Waterpieper (3 op slaapplaats). De soorten die met een * aangegeven zijn als broedvogel op de Rode lijst aangegeven.

De invloed van de mens

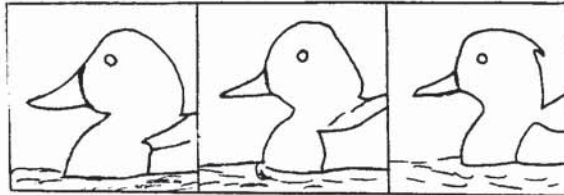
Nee, hier volgt geen orakel tegen vissers, jagers en vogelaars, mensen die terwijl ze van de natuurgeniëten tevens een verstoring hebben op deze hoog gewaardeerde natuur. Hier gaat het over de (directe) invloed van de mens op de soorten samenstelling. Verschillende soortgroepen worden hier onderscheiden. Ten eerste hebben we de Nijlgans een soort die door de mens naar Nederland zijn gebracht. Behalve het feit dat de soort van nature niet voorkomt en sterk concurrerend optreedt tegenover inheemse soorten is er weinig tegen deze gans, die geen gans is. Ook de Knobbelzwaan is eens als inheemse vogel begonnen.

Een ander fenomeen is de Soepeend. Dit zijn eenden die qua grote en gedrag veel overeenkomst met de Wilde Eend vertonen. Veelal zijn kenmerken uit het verenkleed van de Wilde Eend in die van de Soepeend terug te vinden. De Soepeend heeft daarnaast veelal een variabel aandeel wit. Tijdens deze telling zijn er twaalf geteld. Uit de categorie ontsnapt/uitgezet zijn een drietal soorten gezien. Voor velen die bij tijd en wijle de Meinerswijk aandoen zijn de Canadese Gans en de Kolgans bekende verschijningen. Tevens werden zeven Knobbelganzen aangetroffen.

Hé dat is iets bijzonders!

In een klein plasje bij het 'gat van Bruil' zijn twee vrouwtjes en één mannetje Witoogeend gezien. Naast de Witoogeenden zwommen een aantal Kuifeenden en een Tafeleend in dit plasje, zodat vergelijking goed mogelijk was. De vogels zijn goed bekeken met een telescoop. Ongeveer 15 minuten konden de vogels goed worden bekeken. De afstand tussen de vogels en waarnemer was ongeveer 50 meter. De Witoogeend kwam qua grootte overeen met de Kuifeend. De kopvorm vertoonde verschillen met zowel de Kuif- als Tafeleend (figuur 1). De Witoogeend heeft een relatief steil voorhoofd, de Kuifeend een meer 'rondere' kopvorm en de Tafeleend een meer asymmetrische vorm. Daarnaast heeft de kuifeend een kuifje, terwijl de Witoogeend en de Tafeleend deze missen. Wat betreft het kleurpatroon vielen natuurlijk de helder witte onderstaartdekveren op. De kleur van de twee vrouwtjes kwam redelijk overeen met die van de vrouwtjes Kuifeend. De vogels waren over het algemeen egaal bruin. Met dien verstande dat de Witoogeenden een 'lichtere plek' bij de snavel hadden. Het mannetje had een effen kop en borstkleur, die 'warmer' (kastanjebruin) was dan vrouwtjes. De lichtere (bruine) flanken staken af tegen de donkere (zwartere) mantel. Het witte oog van het mannetje was goed te zien. Het mannetje had een grijze snavel met een donkere punt en grijzige poten. De vrouwtjes hadden donkere ogen en een donker (zwarte) snavel.

De Witoogeend is een 'duikeend' die nog in redelijke aantallen in Oost-Europa broedt. In de winter verblijft het grootste deel in het Middellandsezee-gebied. Hoewel bij tijd en wijle een paartje van deze soort in Nederland, worden de meeste waarnemingen in januari gedaan.

Figuur 1. Kopprofiel (v.l.n.r) Tafeleend, Witoogeend en Kuifeend

Tot slot

Uit de gevonden resultaten blijkt dat de Meinerswijk ook in de winter voor vogels belangrijk is. Het hier geschetste beeld is maar een momentopname. Het is aan te bevelen om meerdere tellingen in het winterhalfjaar uit te voeren, zodat een duidelijk beeld ontstaat van het voorkomen van de vogels in deze periode. Bovendien is het interessant om te bekijken wat de invloed van de uitvoering van de natuurontwikkelingsplannen is.